GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACŢIUNEA ŞI ADMINISTRAŢIUNEA:
BRAŞOVŬ, piaţa mare Nr. 22.

„GAZETA“ IESE ÎN FIECARE ḌI.

Pe unŭ anŭ 12 fior., pe şése lunĭ 6 fior., pe trei lunĭ 3 fior.
România şi străinătate:
Pe anŭ 36 fr., pe şése lunĭ 18 fr., pe trei lunĭ 9 francĭ.

ANULŬ XLVII.

SĔ PRENUMERĂ:
la poşte, la librării şi pe la dd. corespondenţĭ.

ANUNCIURILE:
O seriă garmondŭ 6 cr. şi timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. — Manuscripte nu se retrămitŭ.

Nr. 238. *Lunĭ, Marţĭ 11 (23) Decemvre* **1884.**

Braşovŭ, 10 (22) Decemvre

Slavismulŭ începe a se redicá în contra maghiarismului.

Acesta este caracterulŭ situaţiunei politice momentane în monarchia austro-ungară.

Douĕ împrejurărĭ au făcutŭ sĕ se accelereze procesulŭ, dela care depinde viitórea constituire internă a monarchiei nóstre: direcţiunea federalistă a guvernului din Viena şi apropierea de Rusia.

Slavii din imperiu au câştigatŭ putere şi curagiu. Urmarea este, că de o parte Croaţii, de altă parte Cehii Boemiei aruncă mănuşa maghiarismului violentŭ şi'lŭ provócă pe faţă la luptă.

Şovinismulŭ maghiaaŭ şi-a găsitŭ stăpânulŭ.

Astăḍĭ încă elŭ predomină în Ungaria şi Transilvania, însĕ în Croaţia nu mai cutézā sĕ se arăte în ḍiua mare, ci âmblă numai nóptea în ascunsŭ, ér Cehii Boemiei declară prin graiulŭ unora din cei mai popularĭ fruntaşĭ ai lorŭ, că abia aştéptă sĕ li se dé ocasiunea de-a demascá pretecsturile Maghiarilorŭ, îndĕrĕtulŭ cărora îşĭ ascundŭ ei violenţele lorŭ asiatice şi impulsurile lorŭ barbare.“

Era de prevĕḍutŭ, că odată vorŭ trebuí sĕ se ciocnéscă aspiraţiunile slavismului cu acele ale maghiarismului. Ceea ce însĕ nu s'a pututŭ prevedé este limbagiulŭ dispreţuitorŭ, de care se folosesce pressa maghiară în combaterea aspiraţiunilorŭ croate şi boeme.

Nu scimŭ ce îi póte îndreptăţì pe teribilii dela „Nemzet“ şi dela „Pester Lloyd“ de a tractá pe Cehĭ en begatelle; scimŭ însĕ, că ei se află în mare rĕtăcire, décă credŭ că aspiraţiunile naţionale cehice se vorŭ puté delătura érăşĭ aşa de uşorŭ ca la 1871, când stăruinţele comitelui Andrassy şi infiuinţa prusécă au rĕsturnatŭ cabinetulŭ Hohenwart.

De atuncĭ până acum s'au schimbatŭ multe şi décă se susţine, că Ungaria de aḍĭ nu mai e cea dela 1866, trebue sĕ se recunóscă şi aceea, că Cehii de aḍĭ nu mai suntŭ cei dela 1871. Astăḍĭ Cehii esercitéză o puternică influinţă asupra guvernului din Austria şi suntŭ unŭ factorŭ atâtŭ de puternicŭ în viaţa monarchiei, încâtŭ de dragulŭ séu de frica Maghiarilorŭ ei niciodată nu vorŭ renunţa la aspiraţiunile lorŭ şi nu se vorŭ opri în drumulŭ pe care au apucatŭ.

Ce voiescŭ Cehii?

Totŭ aceea ce au voitŭ şi au dobênditŭ Ungurii: recunóscerea dreptului publicŭ alŭ regatului Boemiei şi întărirea lui prin jurămêntulŭ de încoronare alŭ Regelui.

Nu voimŭ sĕ cercetămŭ, décă este de doritŭ séu nu, din punctŭ de vedere alŭ intereselorŭ generale, ca Boemia sĕ devină regatŭ autonomŭ ca Ungaria, dér faptŭ este, că Cehii toţĭ dorescŭ acésta şi că tótă munca şi tóte stăruinţele lorŭ politice ţintescŭ numai şi numai la scopulŭ indicatŭ.

Maghiarii se opunŭ aspiraţiunilorŭ cehe, ca sĕ nu-şĭ piérdă influinţa şi preponderanţa de până acum în monarchiă şi, ceea ce este mai importantŭ, din causă că le e frică, că dualismulŭ fiindŭ înlocuitŭ de unŭ sistemŭ federalistŭ va cădé cu timpulŭ şi supremaţia lorŭ în interiorulŭ statului ungarŭ, cum a caḍutŭ egemonia Nemţilorŭ în Austria.

Stândŭ astfelŭ lucrurile, de geaba şi-a datŭ ostenéla Dr. Rieger de a câştiga pe Maghiari cu cuvinte frumóse şi amicabile şi cu asigurărĭ de-o valóre mai multŭ teoretică. Pressa maghiară a întêmpinatŭ cu mare rĕcélă propunerea de alianţă a lui Rieger şi în parte a şi respins'o în modulŭ bruscŭ obicĭnuitŭ.

Vĕḍêndŭ acésta Cehii din partida jună, cari se vede că au învĕţatŭ ceva şi dela Maghiarĭ, au întinsŭ altă córdă, ca sĕ fie mai bine înţeleşĭ de adversarii pretensiunilorŭ lorŭ de dreptŭ publicŭ.

Décă Maghiarii nu voiescŭ sĕ ne recunóscă de bună voiă dreptulŭ nostru istoricŭ, ḍice Iulius Gregr, conducĕtorulŭ partidei june, — atuncĭ îi vomŭ silí la acésta. Ii avemŭ la mână în douĕ priviuţe: ântêiu cu privire la pactulŭ cu Austria, nu vomŭ consêmţí la prelungirea lui; alŭ doilea vomŭ lansá contra Maghiarilorŭ idea de naţionalitate, idea Slavismului, a căreia apĕrare o vomŭ lua-o în mâna nóstră.

Şi ce rĕspundŭ foile maghiare la aceste ameninţărĭ ale Cehilorŭ?

Respundŭ totŭ eu ameninţărĭ. Le punŭ în vedere o nouă alianţă a Maghiarilorŭ cu prussanii spre a resturná guvernulŭ federalistŭ şi le declară că nicĭ nu vorŭ se audă de pretensiunile de dreptŭ publicŭ ale Cehilorŭ.

Este învederatŭ că aceste ameninţări reciproce nu sunt decâtŭ întroducerea luptei între slavismŭ şi maghiarismŭ.

———o———

CRONICA POLITICĂ.

»Ellenzék« de Sâmbătă, revenindŭ într'unŭ articulŭ de fondŭ asupra verdictului de achitare alŭ juriului din Sibiiu, ḍice între altele:

„Celŭ ce cunósce spiritulŭ ce domnesce între naţionalităţĭ şi mai alesŭ între Saşii din Sibiiu, cari gravitéză spre Germania, acela nu se va mira de resultatulŭ procesului de presă. Acela va sci că unŭ astfelŭ de limbagiu aţîţătorŭ pórtă de anĭ întregĭ nu numai fóia din cestiune, ci şi »Gazeta« din Braşovŭ, şi »Tageblatt« din Sibiiu. Acésta nu-o póte suferi mai multŭ Ungaria, décă nu voiesce sĕ se sinucidă. Şi noi dorimŭ susţinerea libertăţii presei. Şi noi criticămŭ aspru şi putemŭ ḍice fără de cruţare instituţiunile şi persónele politice. O spunemŭ pe faţă, că pactulŭ încheiatŭ cu Austria are în noi nisce adversarĭ hotărîţĭ şi că scopulŭ principalŭ alŭ năsuinţelorŭ nóstre politice este încetarea acestei comuniunĭ cu Austria. Dér noi nu anunţămŭ nicĭ nu voimŭ rumperea de Austria, séu schimbarea prin forţă séu nelegală a situaţiunei de dreptŭ publicŭ. C'unŭ cuvêntŭ noi purtămŭ numai o luptă politică, dér nu predicămŭ, rĕsboiu civilŭ, rĕscólă şi întrebuinţarea forţii nicĭ pe faţă nicĭ în ascunsŭ. Pressa naţionalităţilorŭ însĕ acésta o face. O face de anĭ încóce. Şi când ajunge lucrulŭ acolo, ca cetăţenii sĕ pronunţe sentinţa de condamnare în contra acestorŭ tendinţe, fapte, şi agitaţiunĭ: concetăţenii noştri din Sibiiu sancţionéză vocea mişcărei de revoltă, de agitaţiune, de călcare de lege şi de trădare de patriă. Aicĭ apoi se sfêrşesce cu liberalismulŭ, pentru că aicĭ se tractéză de-o cestiune de esistenţă.. ..“

Incheiândŭ „Ellenzék“ asigură, că statulŭ ungarŭ va avé atâta putere, ca sĕ nimicéscă atentatele îndreptate asupra vieţei sale. Credemŭ şi noi că va avé atâta putere. Dér aicĭ nu e vorba de atentate în contra esistenţii statului, ci de apĕrarea Românilorŭ şi a Saşilorŭ, în contra atentatelorŭ la viaţa propriă naţională. Cumcă noi în apĕrarea acésta sfântă şi legitimă ne folosimŭ de aceleaşĭ arme politice ca şi cei dela „Ellenzék“ în combaterea pactului dualistŭ, şi încă într'o mĕsură multŭ mai restrînsă, o dovedescŭ analele judecătorescĭ de 17 anĭ încóce, o dovedescŭ verdictele juriului din Sibiiu, o dovedescŭ în fine însăşĭ erupţiunile de mănia turbată, cu care ne onoréză fóia estremiştilorŭ ungurĭ din Cluşiu.

*

„Pol. Corr.“ primesce din Agramŭ scirea, că episcopulŭ croatŭ Strossmayer e hotărîtŭ sĕ ia parte mai activă în politică. In prima liniă vrea sĕ se lămuréscă cu Banulŭ, care ia disposiţiunĭ ce nu'i placŭ nicĭdecum episcopului. Ca esemplu citéză »Pol. Corr.« casulŭ următorŭ: Banulŭ, bănuindŭ atitudinea politică a unui capelanŭ alŭ episcopatului de Djacovar, l'a destituitŭ din postŭ de inspectorulŭ scolarŭ. Episcopulŭ Strossmayer a adresatŭ, din acestŭ motivŭ, o scrisóre Banului, în care îlŭ ameninţă pe acesta, dér fără nicĭ unŭ resultatŭ. Afară de acésta, episcopulŭ a mai cerutŭ Banului se înlăture pe unŭ funcţionarŭ din Djacovar, care face politică după placulŭ Banului. Strossmayer a ameninţatŭ pe Banulŭ, că în casŭ contrarŭ va lăsa cursŭ liberŭ agitaţiunii preoţimei din diecesa sa. Aderenţii actualei politice a guvernului croatŭ batŭ din palme de bucuriă, că episcopulŭ e ignoratŭ de Banulŭ. Se póte întêmplá, dacă ne aducemŭ aminte de ovaţiunile ce i s'au adusŭ episcopului în Agramŭ şi în alte parţĭ pe unde a fostŭ, ca guvernamentalii sĕ se căiască de acéstă „ignorare.“

*

In urma serbărei de înfrăţire a junimei nemaghiare din Pesta, studentulŭ universitarŭ Alexandru Petrovicĭ, fiindŭ citatŭ de rectorulŭ universităţii sĕ lămuréscă lucrulŭ, şi-a esprimatŭ părerea de rĕu, că o parte a presei din Pesta identifică şovinismulŭ cu naţionalitatea maghiară. In séra înfrăţirii dênsulŭ a strigatŭ unŭ »Pereat« şovinismului, acésta nu o négă, deórece elŭ urăsce orĭce şovinismŭ; n'a vătămatŭ însĕ cu nicĭ o vorbă naţionalitatea maghiară. A treia ḍi după acésta, rectorulŭ a chematŭ din nou pe Alexandru Petrovicĭ precum şi pe Amos Frank, carĭ arangiaseră banchetulŭ, pentru ca sĕ le comunice sentinţa senatului academicŭ. Elŭ le împărtăşì, că deórece A. Petrovicĭ a declaratŭ în ḍiare, că banchetulŭ a fostŭ de natură curatŭ privată şi că nu a avutŭ nicĭ decum caracterŭ politicŭ, senatulŭ a sistatŭ orĭce procedură disciplinară. Dar fiind-că totuşĭ se pare, că serbarea arangiată a avutŭ órecare nuanţă politică, rectorulŭ sfătuì pe studenţii universitarĭ slavĭ sĕ se abţină de la orĭce enunciaţiunĭ politice. Amêndoi studenţii de mai susŭ, ḍice „Pester Lloyd,“ au promisŭ, că vorŭ urmá după cum le-a ḍisŭ rectorulŭ şi îi mulţumescŭ pentru procederea sa imparţială în acéstă afacere.

Procedere imparţială ḍĕu, dér nu de dragulŭ junimei naţionalităţilorŭ, ci de frica urmărilorŭ ce le-ar fi avutŭ o procedere parţială.

Cu tóte aceste comunicate oficióse, una stă: şovinismulŭ a deşteptatŭ în inima junimei nemaghiare idea înfrăţirei şi unde este inima junimei, acolo e spiritulŭ viitorului popórelorŭ.

———o———

Cehii şi Ungurii.

In şedinţa din urmă a clubului Cehilorŭ tinerĭ s'a desbătutŭ cestiunea raportului Cehilorŭ către Ungaria. Intre alţii a vorbitŭ şi Iulius Gregr. Elŭ declară greşită metoda D-rului Rieger d'a căuta sĕ obţină favórea Maghiarilorŭ prin negarea celorŭ mai intime sinţĕminte, căcĭ Maghiarilorŭ trebue sĕ le vii cu altceva, şi spre scopulŭ acesta suntŭ douĕ atu-urĭ, care promitŭ multŭ: viitórea reînoirea a pactului ungurescŭ şi idea naţionalităţilorŭ, mai cu sémă idea slavă. Reînoirea pactului, ḍice Gregr, trebue sĕ fie celŭ mai importantŭ şurupŭ pentru politiculŭ cehŭ, care stă în fruntea delegaţiunii cehe din Reichsrath şi care nu trebue sĕ uite, că maioritatea va fi acolo la reinoirea pactului, încătrău se vorŭ întórce Cehii. Gregr espuse marele folóse, ce le trage Ungaria din pactŭ pe spesele Cislaitaniei şi continuă: Este datoria fiecărui politicŭ aşa dară sĕ ḍică: Dacă vreţĭ, ca noi sĕ vĕ oferimŭ érăşĭ folóse, atuncĭ trebue ca voi sĕ ne daţĭ şi nouĕ ceva. Noi recunóscemŭ dreptulŭ de statŭ ungurescŭ, dar ceremŭ, ca sĕ se recunóscă şi dreptulŭ nostru de statŭ istoricŭ. Dorimŭ ca la noi sĕ ajungă lucrulu la încoronare, care însĕ nu póte fi numai o ceremoniă a Curţii şi a

nobilimii. Cu acéstă încoronare însĕ sĕ nu se aştepte, până cese votéză pactulŭ în favórea Ungariei, ci representanţii cehĭ trebue sĕ caute, ca mai ântêiu pactulŭ cu Cehii sĕ devie faptŭ şi mai ântêiu sĕ se recunóscă dreptulŭ de statŭ boemŭ. In scurtŭ, trebue sĕ li se aplice Maghiarilorŭ şurupele: Dacă nu ne veţĭ sprijini sĕ dobêndimŭ dreptulŭ nostru de statu, vomŭ fi în contra prelungirii pactului.

Alŭ doilea atù alŭ nostru în contra Ungariei, ḑise Gregr, este idea naţionalităţilorŭ. In fiece pasŭ alŭ guvernului unguresců se esprimă frica de idea naţionalităţilorŭ a popórelorŭ slave, respective frica de panslavismŭ. Acestŭ slavismŭ cu puterea ascunsă în elŭ este o fantomă maghiară, şi n'ar fi înţelepţesce a se lăsa cineva, ca fiindŭ de prisosŭ, de unŭ factorŭ, ce are în sine atâta putere, şi a renunţa de bună voiă la unŭ cu care în momentulŭ datŭ s'ar puté influinţa cu putere asupra d-nilorŭ Maghiarĭ. Din contră trebue sĕ'i avisămŭ la puterea şi însemnatatea ideii slave şi sĕ le spunemŭ domnilorŭ, că singura posibilitate de a înlătura din acéstă idee periculŭlŭ, ce ameninţă pe Maghiarĭ, este respectarea drepturilorŭ nóstre istorice şi a celorlalte naţiunĭ slave. Idea naţională este mai puternică decâtŭ dinamituŭ, căcĭ ea aruncă în aerŭ state întregĭ, precum de repeţite orĭ arată esperienţa. O astfelŭ de putere unŭ politicŭ precautŭ nu o lasă din mână, din contră elŭ înspăimêntă cu ea.

Vorbindŭ mai departe, Gregr expune, că din pactulŭ de aḑĭ Maghiarii tragŭ folóse nu numai în Translaitania, ci şi în Cislaitania. Unŭ astfelŭ de dualismŭ, cum se practică elŭ aḑĭ, nu'lŭ póte recunósce nicĭ unŭ politicŭ cehŭ şi nicĭ unŭ patriotŭ cehŭ, căruia ridicarea economică a poporului sĕu nu'i este indiferentă, şi care nu vrea, ca noi sĕ sângerămŭ financiarŭ pentru Maghiarĭ.

SCIRILE ḐILEI.

Ni se anunţă din Cluşiu: In afacerea înfiinţării unei »reuniunĭ de cultură maghiare« (mai bine ḑisŭ reuniunĭ de maghiarisare) primarulŭ Cluşului a convocatŭ în acestŭ oraşŭ o adunare pe ḑiua de 27 Decemvre a. c. Cestiunea înfiinţărei unei asemenĭ reuniunĭ a fostŭ lansată, precum scimŭ, mai de multŭ de deputatulŭ Bartha Miklos.

—0—

»Pester Lloyd« e informatŭ din Sibiu, că scirea dată de »Ellenzék« despre construirea fortificaţiunilorŭ semipermanente la Deşŭ, Têrgu-Mureşului şi Sighişóra e lipsită de orĭce temeiu. In casŭ de rĕsboiu, ḑice fóia din Pesta, nu e eschisă construirea de tabere întărite în numitele oraşe, care se potŭ face repede în timpulŭ de la mobilisare până la începerea espediţiunii.

—0—

Dumineca între órele 8 şi 9, s'a găsitŭ în faţa noului magazinŭ de montură din Braşovu-vechiu unŭ omŭ înghetatŭ. Nenorocitulŭ bĕuse cam multŭ de cu séra şi fiindŭ datŭ afară din cârciumă a fostŭ nevoitŭ, căcĭ era streinŭ, sĕ dórmă în gerŭ. Cadavrulŭ fu transportatŭ la spitalulŭ civilŭ.

N'ar trebuí óre puşĭ la regulă astfelŭ de cârciumarĭ, carĭ după ce golescŭ punga muşteriilorŭ îi aruncă afară pe stradă ca pe nisce gunóiă?

—0—

Ministrulŭ comunicaţiunii a datŭ următórele concesiunĭ pe timpŭ de unŭ anŭ: lui Rafael Hoffmann şi baronului Oscar Lazarini pentru construirea une căi ferate normale, şi anume a liniei principale dela Petroşenĭ prin Livadia şi Jacronŭ, şi dela pasulŭ Surducŭ până la graniţa ungară-română, şi dela acéstă linia principală, ramificându-se la Jacronŭ, o linia laterală prin pasulŭ Vulcanŭ şi Porojenĭ până la punctulŭ celŭ mai estremŭ alŭ societăţii de mine de cărbunĭ din valea Jiĭŭ; fostului consilierŭ ministerialŭ Ludvig Illyes pentru construirea unei căi ferate vicinale dela staţiunea căii ferate ungurescĭ Nyarad şi dela pârîulŭ Săcădatŭ până la Odêrheiulŭ săcuiescŭ; comitelui Anton Forgach şi baronului Desider Banffy pentru construirea unei căi ferate de cl. 1 dela Reghinulŭ săsescŭ prin pasulŭ Tölgyes până la graniţa ţĕrii.

—9—

Societatea studenţilorŭ universitarĭ din Jaşĭ a luatŭ decisiunea a da unŭ balŭ pentru sporirea fondului societăţii, sub patronagiulŭ dómnelorŭ: Mârzescu, Macarovicĭ, Emilianŭ, Petrovanŭ, Brânză, Mândru, în sala teatrului în ḑiua de 15 Decemvre.

—0—

Alaltaerĭ diminéţă unŭ trenŭ de persóne s'a ciocnitŭ cu unulŭ de marfă la halta Bradĭ între Crivina şi Ploeştĭ. Vagonulŭ poştei a fostŭ sfărîmatŭ, conductorulŭ puţinŭ rănitŭ, ér călăraşulŭ fiindŭ rănitŭ mai greu, s'a transportatŭ la spitalulŭ din Ploeştĭ. Au mai fostŭ şi alţĭ pasagerĭ uşorŭ contusionaţĭ.

—0—

Astă séră se va jucá la teatrulŭ germanŭ „*Durch die Intendanz,*“ comediă în 5 acte de C. Henle.

Procesulŭ de pressă în contra lui G. Bariţŭ.

(Urmare şi fine.)

Apĕrătorulŭ **Franciscŭ Frühbeck:** Domnilorŭ juraţĭ! Nu suntŭ în posiţiune de a judeca, cu siguritate, ce felŭ de impresiune au făcutŭ asupra D-vóstre, cele ce le-aţĭ auḑitŭ şi mai alesŭ discursulŭ acusatului. Décă însĕ îmĭ este permisŭ, de-a conchide dela părerea mea, despre starea causei clientului meu, ce mi s'a întăritŭ în cursulŭ discuţiunei, la părerea D-vóstrĕ, sperŭ că-mĭ va fi permisŭ a-mĭ esprimá convicţiunea, că clientulŭ meu nu mai are sĕ se témă de locŭ de calificarea mea ca apărătorŭ, mai multŭ ca modestă. Acésta convicţiune este resultatulŭ esaminărei mele riguróse a articlului încriminatŭ, în care n'am aflatŭ nimicŭ din ce s'ar puté formulá o acusaţiune. In acéstă convicţiune nu puţinŭ m'a întăritŭ actulŭ de acusaţiune şi — mĕ rogŭ de a scusá iubirea mea de adevĕrŭ — pledoariulu D-lui procurorŭ. Din acela, ca şi din acesta resultă cu cea mai mare siguritate, că intenţiunea de-a acusá este pe deplinŭ lipsită de posibilitatea motivărei acusaţiunii.

Intenţiunea: de a acusá — face pe domnulŭ procurorŭ de a calificá articlulŭ încriminatŭ şi mai cu sémă câteva pasage ale lui astfelŭ, încâtŭ divergenţa intre textulŭ şi sensulŭ articlului şi între judecata, ce şi-o face procurorulŭ asupra lui, face o impresiune neplăcută. Intenţiunea: de a acusá — răpesce atâtŭ de multŭ pe d-lŭ procurorŭ, încâtŭ — cum sĕ o şi spunŭ ca sĕ mĕ esprimŭ mai delicatŭ — d-sa susţine unele lucrurĭ, ce nu se potŭ susţiné în faţa împrejurărilorŭ date aicĭ, citesce multe din articlulŭ încriminatŭ séu, ca sĕ ḑicŭ aşa, într'ênsulŭ, ceea ce de faptŭ nu se cuprinde în elŭ. Lipsa posibilităţii de a motivá acusa, este aşa de surprindĕtóre, încâtŭ — cu tóte acestea, pe lângă tótă calificarea neexactă şi pe lângă tótă interpretaţiunea nenimerită a articlului încriminatŭ — domnulŭ procurorŭ nu este în posiţiune, de a constatá criteriile vre-unei fapte penale şi cu atâtŭ mai puţinŭ a acelei fapte, care i-o impută d-lui Bariţŭ cu provocare la paragrafulŭ 172 alŭ cod. pen. ca unuia ce este responsabilŭ pentru acestŭ articulŭ încriminatŭ.

Imĭ voiu luá voia de a esaminá espunerile D-lui acusatorŭ publicŭ în amêndouĕ direcţiunile, totdeodată însĕ de a cercetá décă cuprinsulŭ articolului încrimtnatŭ este astfelŭ, ca d. Bariţŭ pentru aceea, că a luatŭ asupra-şi responsabilitatea acestui articolŭ, sĕ pótă fi séu nu declaratŭ de vinovatŭ de a fi comisŭ delictulŭ aţîţării în sensulŭ §. 172 cod. pen. Vĕ asigurŭ D-lorŭ juraţĭ, că atâtŭ la interpretarea articolului incriminatŭ, câtŭ şi la critica acusaţiunei ce a fostŭ făcută din causa lui, voiu pronunţa numai aceea ce corĕspunde convicţiunei mele. La începutulŭ actului de acusaţiune se ḑice după întroducerea obicĭnuită:

»Articululŭ încriminatŭ, citândŭ o presupusă scire »a fóiei »Luminătorulŭ« ce apare în Timişóra, glorifică „revolta lui Horia şi Cloşca şi dândŭ puţină stimă Ex. „Sale mitropolitului gr. or. din Sibiu esprimă bănuială, »că congresulŭ proiectatŭ pentru luna Octomvrie s'a »amânatŭ, pentru ca sĕ se împedece unele tumulte ce „arŭ fi pututŭ isbucní cu ocasiunea serbării memorabile »a lui Hoiia şi Cloşca ce cădea în acelaşŭ timpŭ.«

Chiar în acéstă primă alineă a actului de acusare se susţinŭ unele lucrurĭ, ce nu stau în consonanţă cu textulŭ articulului încriminatŭ. Se face imputarea positivă, că articululŭ incriminatŭ cuprinde o glorificare a rovoluţiunii lui Horia şi Cloşca; o imputare, care se repetă în alinea a doua a actului de acusare. D-vóstră domnilorŭ juraţĭ, veţĭ sci sĕ judecaţĭ mai bine, după ce vi s'a cetitŭ articululŭ, décă este îndreptăţită acea părere. Eu nu găsescŭ în întregŭ articululŭ măcar o singură proposiţiune, care s'ar ocupa de glorificarea rĕscólei lui Horia şi Cloşca. După ce însĕ singura împrejurare, că Horia, Cloşca şi Crişanŭ sunt numiţĭ martirĭ, nu justifică afirmarea procurorului şi după ce acéstă afirmare de sigurŭ, că nu s'a folositŭ pentru acusă, spre a face o plăcere acusatului, ci a fostŭ adusă în contra lui, potŭ sĕ spunŭ, că şi în privinţa acésta actulŭ de acusaţiune se abate dela starea lucrului. Orĭ dóră părerea mea sĕ fie greşită, sĕ se pótă óre ḑice într'adevĕrŭ, că celŭ ce numesce pe Horia şi Cloşca martirĭ, glorifică prin acésta totŭ ce s'a întêmplatŭ în revoluţiunea făcută de ei? glorifică faptulŭ, că numai în comitatulŭ Huniădórei s'au distrusŭ 215 curţĭ nobiliare şi au fostŭ omorîţĭ 26 de nobilĭ? De sigurŭ că nu. Şi acela, care îi numesce martirĭ — ér Românulŭ care scie, că ei s'au luptatŭ pentru liberarea poporului lorŭ de jugulŭ sclăviei celei mai apĕsătóre, îi este ertatŭ a-i numi aşa — îşĭ va esprimá totdeo-dată părerea de rĕu, că furia luptei a causatŭ asemene escese. Dér elŭ póte sĕ se provóce şi la aceea, ce nimenea n'ar trebuí sĕ uite, că nesuferita apĕsare a iobagilorŭ a fostŭ causa acelei revoluţiunĭ, că spre suprimarea ei s'au luatŭ mĕsurile cele mai şuchiate şi aţîţătóre, că între altele nobilimea a ordonatŭ sĕ se tae capetele la 36 de ţĕranĭ prisonierĭ într'o singură ḑi fără nicĭ o procedură judecătorêscă. Pretutindinea unde s'a luptat o luptă pentru bunurile sociale, pasiunile deslănţuite au causatŭ comiterea multorŭ crudimĭ, nu însă aceste crudimĭ le glorifică celŭ ce numesce martirĭ asemenea ómenĭ, carĭ au întreprinsŭ lupta spre a delăturá unŭ rĕu nesuferitŭ, séu spre a căştigá poporului lorŭ un bine şi au peritŭ în lupta acésta.

Actulŭ de acusare continuă aşa: »Intregŭ articululŭ »şi mai alesŭ numirea preşedintelui guvernului unguresců »în rêndurile 15 şi 16 din alineatulŭ alŭ treilea, de „sfă„rîmătorŭ alŭ naţionalităţilorŭ,« precum şi înfăţişarea sa«tirică a micimei guvernului faţă cu glorificarea mişcărei »lui Horia şi Cloşca suntŭ scrise într'unŭ tonŭ atâtŭ de »aţîţătorŭ, încâtŭ în alŭ optulea alineatŭ alŭ articolului »se aţîţă pe faţă la revoltă în contra naţiunei maghiare, „în contra statului unguresců, în contra guvernului şi a »întocmirei statului.«

Precum vedeţĭ d-lorŭ juraţĭ, actulŭ de acusare face o deosebire între alinea 8-a şi celălaltŭ cuprinsŭ alŭ articlului. Acesta se ḑice, că e scrisŭ în tonŭ aţîţătorŭ, dér cuprinsulŭ aliniei a 8-a este în ochii acusatorului agitaţiune pe faţă. De partea dintêiu a articolului, pare că d-lŭ procurorŭ nu ţine multŭ, căcĭ nicĭ unŭ cuvêntŭ dintrênsa nu-lŭ face obiectŭ alŭ acusărei. Tocmai de aceea însă mi se pare, că d-lŭ procurorŭ, criticândŭ prea strictŭ, chiar aceea parte ce nu-o crede culpabilă, voiesce sĕ preocupe. Acusa ḑicêndŭ, că întregŭ articlulŭ este scrisŭ în tonŭ aşa de aţîţătorŭ, încâtŭ alinea 8-a forméză o agitare pe faţă — impută mai ântêiu părţii neîncriminate a articlului ceea ce nu se póte găsí într'ênsa, şi apoi se folosesce de acéstă nenimerită calificare, de a face periculósă partea încriminată a articlului, care ar trebuí sĕ fie în sine periculósă. Spre a documentá câtŭ de strictŭ judecă d-lŭ procurorŭ, mĕ voiu ocupá mai ântâiu de partea »aţîţătóre“ a articolului.

Sciţĭ d-nilorŭ juraţĭ, că articlulŭ nu citéza o scire mai ântêiu presupusă, ci o scire faptică a »Luminătorului« şi îşĭ esprimă mirarea sa, fără sĕ glorifice revolta lui Horia şi Cloşca, despre motivele, carĭ ar fi făcutŭ sĕ se amâne congresulŭ bisericescŭ, motive, carĭ nu numai suntŭ lipsite de orĭce temeiu, de órece nu se observă nicĭ celŭ mai veditŭ semnŭ pentru pregătirea vre unei serbărĭ de reminiscenţă, ci trebue sĕ vateme şi pe membrii congresului bisericescŭ, fiind-că aceştia se bănuescŭ, că ar fi plănuitŭ demonstraţiunĭ, ce stău în legătură cu serbarea lui Horia şi Cloşca.“ De aicĭ se ia apoi motivulŭ de a accentua, că d-nii miniştrii Tisza şi Trefort precum şi mitropolitulŭ gr. or. din Sibiiu, cu acéstă mĕsură n'au nimeritŭ şi anume cei dintêiu cu aplicarea ei, şi celŭ din urmă cu esecutarea ei.

Precum credŭ eu acesta e cuprinsulŭ principalŭ alŭ articolului până la pasagiulŭ încriminatŭ, — esenţă căruia după părerea mea nu i se póte imputa nimicŭ. Când însĕ vorbe esprimate séu scrise se desemnéză ca aţîţătóre, atuncĭ trebue sĕ se găséscă în cuprinsulŭ esenţialŭ alŭ acelorŭ motive, care justifică acestŭ epitetŭ, trebue sĕ se accentueze clarŭ din acesta cine, în contra cui şi la ce se aţîţă. In formă, tonulŭ celorŭ ḑise séu scrise póte esprima iritaţiune séu linişte, reservă séu escitare, ea póte fi plină de avêntŭ séu sécă, póte da cuprinsului o deosebită accentuare, dér e cu neputinţă, ca unŭ articolŭ, în care nimenea nu se aţîţă în contra nimenui, nicĭ la simţĕminte nicĭ la fapte, sĕ fie aţîţătorŭ. Ce privesce acum forma articolului potŭ mărturisi, că iritaţiunaa autorului este îndoiósă. Dér întrebŭ, nu cumva este neobicĭnuitŭ în Ungaria tonulŭ, cu care se vorbesce când satiricŭ, când seriosŭ despre mĕsura ce a amânatŭ congresulŭ bisericescŭ şi despre motivele ei, presupunêndŭ că scirea »Luminătorului« este adevĕrată? Nu sună articolulŭ „Observatorului“ ca o adiere de zefirŭ, în comparaţiune cu acelŭ orcanŭ ce se ridică urlândŭ din colónele foilorŭ oposiţionale maghiare, carĭ caută sĕ sdruncine posiţiunea guvernului? Cine şĭ-a datŭ ostenéla, sĕ studieze înainte, în cursulŭ şi în urma alegerilorŭ, graţiosităţile, cu care a fostŭ tractatŭ ministerulŭ şi mai cu sémă d-nu ministru-preşedinte, acela trebue sĕ mărturiséscă, că autorulŭ articolului incriminatŭ a luatŭ şi a întrebuinţatŭ arme fórte modeste din bogatulŭ arsenalŭ ce-i stetea la disposiţiune. Şi apoi causa, care a pusŭ autorului péna în mână, adecă amânarea congresului bisericescŭ dela termenulŭ legalŭ la unŭ termínŭ până acum, precum credŭ, încă totŭ nehotărîtŭ, din motive, pe carĭ autorulŭ, după convingerea sa, a trebuitŭ sĕ le considere, ca nule, este de sigurŭ unŭ motivŭ care permite sĕ se esplice şi sĕ se justifice o escitare estra-ordinară.

Domnulŭ acusatorŭ, pune pondŭ mai cu sémă pe aceea, că ministrulŭ - preşedinte este desemnatŭ ca »sfărîmătorŭ alŭ naţionalităţilorŭ.“ Inainte de tóte aşŭ atrage atenţiunea asupra împrejurării, că acéstă desemnare vine înainte în acea parte a articolului, pe care d-nu acusatorŭ singurŭ o numesce satirică, prin urmare numai ca satirică se póte privi şi atuncĭ îsĭ perde cu totulŭ creḑuta periclitare. De altmintrelea credŭ, că nu greşescŭ, când afirmŭ, că acéstă desemnare s'a întrebuinţatŭ fórte desŭ şi cu dreptŭ cuvêntŭ se póte reduce la faptulŭ, că naţionalităţile sub ministerulŭ Tisza au trebuitŭ sĕ înveţe a renunţa la multe lucrurĭ, ce li se păréu garantate prin legile create după pactŭ.

D-nulŭ acusatorŭ impută mai departe, că micimea guvernului unguresců este înfăţişată în modŭ satiricŭ. Trebue sĕ mărturisescŭ, că n'am înţelesŭ bine acéstă imputare. Décă însĕ vrea să deducă că din articolŭ resultă învinuirea, că a fostŭ o micime de sufletŭ de a amâná congresulŭ bisericescŭ, totuşĭ trebue sĕ protestezŭ, că din critica singuratică a unei fapte, a unui singurŭ ministru se face o critică a întregei activităţĭ a întregului ministerŭ.

Şi acum viu la alinea 8-a a articolului. Voiu citá dintr'ênsulŭ numai următorulŭ pasagiu: »Naţiunea română »scie şi sêmte prea bine, că nu acum este timpulŭ sĕ »sĕrbătoréscă şi sĕ ridice unŭ monumentŭ viḑibilŭ în „memoria triumvirilorŭ martirĭ Horia, Cloşca şi Cri»şianŭ, ci atuncĭ când după Plevna ungurescă va câş»tigá drepturile sale nealienabile şi libertatea ce i-sa ră„pitŭ pe nedreptŭ prin pactulŭ dualisticŭ.«

D-nilorŭ juraţĭ! V'amŭ asiguratŭ, că voiu vorbi numai din convicţiunea mea. Credinciosŭ acestei asigurărĭ, trebue sĕ mărturisescŭ, că autorulŭ articolului prin cuvintele citate şi-a esprimatŭ numai cugetulŭ, că referinţele actuale din Ungaria nu suntŭ favorabile unei serbărĭ de reminiscenţă, ca cea a lui Horia şi Cloşca, că sub unŭ guvernŭ, care ţintesce sĕ desbrace pe câtŭ se póte de naţionalitatea lorŭ pe toţĭ locuitorii şi cetăţenii Ungariei şi sĕ-i împrietinéscă cu ideia unui statŭ nu unguresců, ci maghiarŭ, nu suntŭ menite sĕ întrupeze sêmţiminte

într'o sĕrbătóre natională, cari stau în disonanță cu ținta arătată a guvernului.

Trebue sĕ mărturisescŭ, că autorulŭ dice: că timpulŭ de a esprimá naționalitatea și sentimentele naționale prin manifestațiunĭ ale poporului, numai atuncĭ va veni în patria nóstră, când spiritulŭ, ce domnesce adĭ în bărbații guvernului nostru și care privesce mântuirea statului, în progresarea câtŭ se póte de repede a naționalitățilorŭ de rassă nemaghiară, va ajunge la cunoscința, că póte fi cineva fiu credinciosŭ alŭ poporului sĕu nemaghiarŭ și în acelașŭ timpŭ și cetățanŭ cu simțiminte calde și credinciosŭ alŭ statului ungurescŭ. Mărturisescŭ, că autorulŭ nutresce dorința, sĕ soséscă acestŭ timpŭ, nu mai puținŭ în interesulŭ statului ci și alŭ naționalitățilorŭ. Acestŭ timpŭ de schimbare spre o politică a adevĕratei egale îndreptățirĭ a naționalitățilorŭ îlŭ numesce autorulŭ Plevna ungurésca. Dela acestŭ timpŭ sperá elŭ redobândirea acelorŭ drepturĭ, ce nu se potŭ înstrăiná și acelei libertățĭ, de care crede elŭ, că acum poporulŭ sĕu e lipsitŭ; póte însă sĕ găséscă cineva în acésta o ațițare pe față în contra statului, în contra națiunei ungurescĭ? Este cineva ațițatŭ? în contra cui și la ce?

La acésta actulŭ de acusațiune dă urmatorulŭ rĕspunsŭ: »Necontestabilŭ reese intențiunea îndreptată la »ațițare din provocarea articlului adresată cetățenilorŭ »statului de naționalitate română, care nu cere nimicŭ mai »puținŭ dela aceștia, decâtŭ sĕ cultive cu îngrijire, cu pie»tate la amintirea eroilorŭ Horia și Cloșca, idea unei Plevne »ungurescĭ, care va aduce recâștigarea libertății lorŭ rĕ»pite, cum se dice.«

Îmĭ pare fórte rĕu, că suntŭ nevoitŭ de a calificá acusațiunea, de o aserțiune necorectă. E dreptŭ, că în articolulŭ încriminatŭ se dice, că fiecare Românŭ sĕ cultiveze și sĕ nutréscă în inima sa, în poesia și legendele sale, memoria eroilorŭ sĕi și a faptelorŭ acestora; dér despre o provocare făcută poporului român, ca acesta sĕ nutréscă ideea unei Plevne ungurescĭ, nu se găsesce nicĭ o urmă. Dar chiar dacă s'ar fi esprimatŭ provocarea, ca sĕ nu se renunțe la speranța într'o schimbare a referințelorŭ din acestŭ statŭ, favorabilă aspirațiunilorŭ naționalităților, în acésta nu s'ar puté privĭ nicĭ o ațițare, necum în contra statului ungurescŭ, națiunei ungurescĭ și guvernului ungurescŭ. Nu cumva că autorulŭ ar fi făcutŭ cu acésta mai multŭ decâtŭ diferitele partide maghiare opozițiunale din statulŭ nostru, care nisuescŭ nu numai la o schimbare a bărbațilorŭ guvernului, ci și la o schimbare a basei de dreptŭ de statŭ, a raportului jumătății nóstre din monarchiă față cu cealaltă?

Deputatulŭ Grünwald a disŭ la 10 c. în camera deputațilorŭ: »Nu spunŭ pentru ântâia dată, că independența și neatêrnarea Ungariei este unŭ astfelŭ de idealŭ, ba încă și mai multŭ, o consimțire internă atâtŭ de mare cu sufletulŭ națiunei, încâtŭ din acésta numai cu mórtea națiunei acesteia póte dispăré. Nu e nicĭ unŭ Ungurŭ adevĕratŭ, care sĕ renunțe unŭ singurŭ momentŭ la acestŭ idealŭ. Deosebirea între noi amêndoi este, că o parte a națiunei este convinsă, că idealulŭ nu se póte realisa adĭ orĭ mâne orĭ poimâne, acésta e o curată cestiune de oportunitate. Dar la acéstă ideă, la acestŭ dreptŭ, credŭ eu, nu renunță nimenea în acéstă țéră.«

Décă e permisŭ cetățenilorŭ maghiarĭ sĕ susțină unŭ idealŭ, ce stă în contradicere cu actualele întocmirĭ ale statului, óre cetățenilorŭ nemaghiarĭ ai Ungariei sĕ le fie opritŭ sub pedépsă a dori unŭ timpŭ, în care naționalitâții lorŭ i se garanteză acele drepturĭ, ce le avea mai înainte?

Reviu încă odată asupra actului de acusațiune, de astă-dată pentru o afacere, care are numai unŭ interesŭ formalŭ. In penultimulŭ alineatŭ alŭ actului de acusațiune dice d. acusatorŭ: »Deórece respectiva ațițare forméză delictulŭ de ațițare provĕdutŭ în §. 172 din codulŭ penalŭ, acusŭ pe redactorulŭ responsabilŭ alŭ »Observatorului« G. Barițŭ de acestŭ delictŭ.“

Paragrafulŭ 172 din codulŭ penalŭ constă numai din 2 alineate, dintre care unulŭ tractéză unŭ delictŭ în contra legii séu în contra ordinațiunilorŭ, dispozițiunilorŭ séu decisiunilorŭ autorităților; alŭ doilea însĕ delictulŭ de ură în contra unei clase a poporațiunii, în contra unei naționalitățĭ séu societățĭ religióse. E bătătorŭ la ochĭ, că nicĭ unulŭ nu se potrivesce cu casulŭ de față, chiar décă d. acusatorŭ ar avé dreptate, că în articululŭ incriminatŭ se provócă la susținerea ideii unei Plevne ungurescĭ. Dar mai bătătorŭ la ochĭ este, că d. acusatorŭ n'a putulŭ distinge de ce delictŭ sĕ acuse pe d. Barițŭ, de celŭ din alineatulŭ 1 séu de celŭ din alineatulŭ 2 din §. 172 alŭ codului penalŭ. Dar chiar décă e bătătorŭ la ochĭ, neesplicabilŭ de sigurŭ nu e, căcĭ nu e puțină perplexitate a alege între două delicte nepotrivite.

Considerândŭ decĭ, că nicĭ legea nicĭ acțiunea nu clarifică de ce delictŭ învinovățesce d. acusatorŭ pe acusatŭ, declarŭ actulŭ de acusațiune ca necorĕspundĕtorŭ hotărîrilorŭ §-lui 25 din procedura tribunalului cu jurațĭ. Pentru apĕrarea clientului meu nu mai am nimicŭ sĕ adaugŭ și vĕ adresezŭ, d-lorŭ jurațĭ, rugarea ca sĕ vĕ dațĭ verdictulŭ după cum vĕ dictéză consciința și convingerea d-vóstră.

Substitutulŭ de procurorŭ Tribus replică, că jurații n'au sĕ judece asupra aplicării §-lui 172, ci dacă articlulŭ încriminatŭ conține o ațițare a naționalității române în contra celei maghiare.

Acusatulŭ G. Barițŭ protestéză, că în articulŭ se ațiță în contra naționalității maghiare, deórece în totŭ articululŭ nu e nicĭ unŭ cuvêntŭ despre naționalitatea maghiară. Intre poporulŭ românŭ și celŭ maghiarŭ ca atare nu esistă nicĭ o certă. Dacă noi combatemŭ unŭ sistemŭ ce ne strică, cu asta nu s'a disŭ că suntemŭ în contra naționalității maghiare. Da, dacă se află vr'unŭ Maghiarŭ și vrea sĕ identifice statulŭ ungurescŭ ca atare cu naționalitatea genetică-maghiară; dar asta n'o pricepemŭ. Noi înțelegemŭ sub statŭ totalitatea poporațiunii țĕrii, ér nu numai o parte. Acésta nu întră în creeri noștrii.

După o scurtă duplică a apĕrătorului Franz Frühbek, președintele puse jurațilorŭ următórele întrebărĭ: 1. Sunt jurații convinșĭ în consciința lorŭ despre aceea, că în articululŭ din Nr. 83 alŭ fóiei periodice „Observatorulŭ,“ de sub titlulŭ „Frica guvernului etc.“ este o ațițare a unei naționalitățĭ în contra alteia? 2. Sunt jurații convinșĭ în consciința lorŭ despre aceea, că în timpulŭ aparițiunii N-rului 83 alŭ fóiei citate acusatulŭ G. Barițŭ a fostŭ redactorŭ responsabilŭ alŭ acestei foi? 3. Sunt jurații convinșĭ în consciința lorŭ despre aceea, că pentru publicarea articulului citatŭ în ântâia întrebare G. Barițŭ este vinovatŭ de delictulŭ de ațițare? Și în casŭ că acéstă întrebare s'ar negá, ér cele două dintâiu s'ar afirma, trebue se vĕ adresezŭ încă o eventuală cestiune: 4. Sunt jurații convinșĭ în consciința lorŭ, că acusatulŭ, cu privire la edițiunea ce conține articululŭ incriminatŭ, este vinovatŭ pentru negligența d'a nu fi datŭ atențiune îndatoririlorŭ ce îĭ impune legea redactorului responsabilŭ?

Jurații s'au retrasŭ după acésta și după o scurtă deliberare căpitanulŭ Franz Zimmermann anunță, că întrebările 1 și 2 au fostŭ unanimŭ negate, ér a 3-a unanimŭ afirmată, prin urmare a 4-a cade. Resultatulŭ fŭ achitarea d-lui G. Barițŭ. X.

Instrucțiunea în Ungaria și maghiarismulŭ.

Lipsca, 19 Dec. 1884.

»Leipziger Tageblatt« s'a ocupatŭ în Nr. 352 din din 17 Decemvre n. cu »instrucțiunea din Ungaria.« Ministrulŭ cultelorŭ — se dice între altele în cestŭ articolŭ de fondŭ — a presentatŭ în dilele trecute dietei ungurescĭ unŭ raportŭ lungŭ despre »instrucțiunea din țérĕ.« Inainte de tóte este de însemnatŭ, că chiar și diarele guvernamentale se convingŭ pe di ce merge, câtŭ de puținŭ consună mijlócele de cultură ale scólelorŭ medii cu crescămêntulŭ continuu alŭ numĕrului scolarilorŭ. Spre dovedirea acestui faptŭ deplorabilŭ n'avemŭ decâtŭ sĕ aruncămŭ o privire asupra defectuósei cualificațiunĭ a profesorilorŭ dela scólele medii ungurescĭ. In acestŭ sensŭ se esprimă chiar și foi de acelea ungurescĭ, cari de altmintrelea suntŭ dedate sĕ mérgă mână în mână prin focŭ și prin apă cu guvernulŭ ungurescŭ și grozavele lui tendințe de maghiarizare.

Diarulŭ ungurescŭ scrisŭ nemțesce „Pester Lloyd« o spune pe față, că între 2256 de profesorĭ numai 1613 au cualificațiunea formală recerută. Décă aceștĭ 1613 au numai cualificațiunea formală — de cea materială nicĭ nu mai încape vorbă — ușorŭ își póte face omulŭ ideă despre resultatele culturale ce le potŭ obținé cei 643 profesorĭ, carĭ și-au câștigatŭ »dreptulŭ de a funcționa« într'unŭ timpŭ, când celŭ mai bunŭ documentŭ de cualificațiune era manifestarea de simțĕminte pure ungurescĭ — (Și acum nu'i totŭ așa?) — Situațiunea e cu atâtŭ mai deplorabilă, cu câtŭ nu se observă nicĭ unŭ progresŭ. — Cei cu atestatulŭ de cualificațiune în busunarŭ, negăsindu-șĭ cu anii postŭ, se vĕdŭ siliți sĕ apuce pe alte cariere. Intr'unŭ târdiu, după ce au mai uitatŭ și din puținulŭ ce'lŭ mai sciau, dându-li-se ocasiune se aplică ca profesorĭ provisorĭ séu ordinarĭ la scólele medii ungurescĭ. Așa nu merge — se plânge »Pester Lloyd!« Cum se pare întréga generațiune care asistă la aurora erei constituționale, va trebui sĕ móră înainte de ce-și vorŭ câștiga scólele medii ungurescĭ, așa cum ar trebui ele sĕ fie (dér nu cum sunt acum), dominațiunea lorŭ!

In ce privesce pe scolarĭ, după raportulŭ ministerialŭ, în anulŭ scolasticŭ 1883/4 au fostŭ în 178 institute cu 238 mai puținĭ. Acestŭ scădĕmêntŭ este după unii unŭ semnŭ îmbucurătorŭ, căcĭ de o parte s'au mai împuținatŭ scolarii setoșĭ de sciințele clasice, de altă parte a crescutŭ succrescența în scólele industriale și comerciale. Durere însĕ, că scădĕmêntulŭ cade mai multŭ pe scólele reale, care oferă cele mai bune proepecte pentru unŭ bunŭ viitorŭ. De curêndŭ numai se vorbia, că d. e. lipsa din ingineri e mare, pe când mai la fiecare oficiu de diurnistŭ se îmbiă câte unŭ advocatŭ séu profesorŭ diplomatŭ.

Intr'adevĕrŭ te cuprinde mirare, când te gândescĭ de ce se îmbulzescŭ tinerii în gimnasii și nicidecum în scólele preparative pentru sciințele technice? Una din causele principale e, că stipendii se conferescŭ cu multŭ mai multe la gimnasiștĭ, decâtŭ la realiștĭ. Așa d. e. dintre gimnasiștĭ capĕtă stipendii 8%, dintre realiștĭ 2·4%; în gimnasii a crescutŭ numĕrulŭ stipendiștilorŭ în anulŭ 1883/4 cu 7·5%, în reale a scădutŭ cu 22·6%. Eată colosala disproporțiă în privința acésta. Este datorința guvernului sĕ cerce a stabili echilibrulŭ!

Nu mai puținŭ interesante suntŭ relațiunile confesiunale în ce privesce instrucțiunea. In raportulŭ ministrului se dice, că numĕrulŭ romano-catolicilorŭ a crescutŭ, pe când alŭ celorlalte confesiunĭ a scădutŭ.

In ce privesce naționalitatea, Ungurĭ au fostŭ 70·5%, Nemțĭ 15.4%, Românĭ 5.9%, Italienĭ 0.5%, Slovacĭ 4.5%, Sêrbĭ și Croațĭ 2.1%, Rutenĭ 0.4%; așa dară Ungurii au datŭ cu 56.3%, (ce ómenĭ iubitorĭ de cultură?), Nemții cu 16·6% mai mulțĭ scolarĭ decâtŭ trebuia sĕ dea conformŭ cu procentulŭ poporațiunei; din contră Românii au rĕmasŭ îndĕrĕtŭ cu 59·4%, Slovacii cu 63·3%, Sêrbii-Croații cu 58% și Rutenii cu 84%, ceea ce esplică prin faptulŭ, că aceste din urmă fórt pronunțate naționalitățĭ (Diese sehr ausgeprägten Nationalitäten) nu vreau sĕ scie absolutŭ nimicŭ de scóla ungurésca. (Ministrulŭ recunósce acestea, și totŭ nu se lasă de maghiarisare! Haida hai! Sisiphus încă se dice, că lucra de diminéța până séra totŭ fără nicĭ unŭ resultatŭ).

Mai departe se plânge »Pester Lloyd«, că tabloulŭ se presentă și mai întunecatŭ, décă se face o paralelă între ambele categorii de scóle, cu privire la naționalitățĭ. Astfelŭ se vede, că în gimnasii au fostŭ 77% Ungurĭ, 14% Nemțĭ, 6·4% Românĭ, 0·5% Italienĭ, 4·8% Slovacĭ, 0·3% Sêrbĭ-Croațĭ, 0·4% Rutenĭ; ér în scólele reale: 69% Ungurĭ, 24·2% Nemțĭ, 3·1% Românĭ, 0.1% Italienĭ, 2·5% Slovacĭ, 0·9 Sêrbĭ-Croațĭ, 0% Rutenĭ. Altă causă, că numĕrulŭ scolarilorŭ în scólele reale e atâtŭ de neînsemnatŭ, e că în Ungaria suntŭ 151 gimnasii și numai 27 scóle reale, și părinții de regulă la alegerea carierii copiilorŭ lorŭ preferŭ scólele din apropiare. De aceea, crede »P. L.,« ar fi datorința cu deosebire a bisericei reformate, care representă mai curatŭ elementulŭ maghiarŭ, sĕ prefacă o parte din gimnasiile ei în scóle reale, cu atâtŭ mai vêrtosŭ, cu câtŭ la esaminile de maturitate din anulŭ trecutŭ comisarii regimului au recunoscutŭ, că disciplinele esacte se propanŭ bine în amintitele gimnasii. Guvernulŭ ar dá de sigurŭ binevoitorulŭ sĕu concursŭ!

Până aci reproduce »Leipziger Tageblatt« din »Pester Lloyd«, organulŭ scrisŭ nemțește alŭ d-lui Tisza, după aceea continuă: Deși spesele de întreținere a institutelorŭ de sub conducerea ministerului de instrucțiune întrecŭ cu multŭ spesele de întreținere a scólelorŭ confesionale, totușĭ instrucțiunea nu e corespundĕtóre, ceea ce se vede de acolo, că chiar și presa oficiósă ungurésca are o părere fórte dubiă despre instrucțiunea din Ungaria, și termină astfelŭ: »și acesta e unŭ lucru fórte lămuritŭ, căce Maghiarismulŭ în Europa, ca factorŭ de cultură nu póte fi nimicŭ mai multŭ decâtŭ nulă!«

Astfelŭ se esprimă, Dle Redatorŭ, unŭ diarŭ destulŭ de cetitŭ în Germania. Bagŭ sémă, purtarea peste totŭ a Maghiarilorŭ a ajunsŭ și la cunoscința Germanilorŭ, și pe lângă tótă fanfaronada lorŭ, Ungurii și-au perdutŭ omenia. Dar încă décă ar aflá Germanii despre multele nedreptățirĭ, ce ni se facŭ nouĕ! Ce faptŭ mai barbarŭ póte comite unŭ guvernŭ, care representă elementulŭ ungurescŭ ca factorŭ de cultură(!), decâtŭ acela a disolvá fără nicĭ o causă fundată o reuniune de cultură română, care contribue la ajungerea scopului comunŭ? Când am cetitŭ în diarulŭ ungurescŭ scrisŭ nemțesce, că guvernulŭ a disolvatŭ societatea »Iulia«, am gânditŭ în mine, ce factorŭ de cultură mai e și elementulŭ maghiarŭ!

Și dreptŭ mărturisindŭ, pare că în durerea mea am sêmțitŭ o satisfacțiune când m'am convinsŭ, că și Germanii sunt de părere, că ca elementŭ de cultură Maghiarismulŭ nu e nicĭ mai multŭ nicĭ mai puținŭ decâtŭ — nulă (Und das ist auch ganz erklärlich, weil der Magyarismus in Europa als Culturträger nichts Anderes bedeuten kann, als — Null! V.

SCIRĬ TELEGRAFICE.

(Serv. part. alŭ »Gaz. tranz.«)

Viena, 22 Decemvre. — Se dice că Kuffler a mărturisitŭ, că a sciutŭ de unde a luatŭ Iauner banii ce erau destinațĭ pentru dênsulŭ (Kuffler). Judecătoria este în posesiunea unorŭ date fórte agravante cu privire la relațiile dintre Kuffler și Iauner.

Fratele lui Iauner pierde asemenea unŭ depositŭ de 120,000 florinĭ, pe carĭ asemenea i-a defraudatŭ Iauner.

DIVERSE.

Unŭ mijlocŭ ingeniosŭ. — »L'Evénement« vorbesce despre unŭ mijlocŭ ingeniosŭ găsitŭ de unŭ deputatŭ francesŭ pentru a rĕmâné singurŭ într'unŭ cupeu pe linia dela Orleans. Unŭ călĕtorŭ, presintându-se la ușa cupeului, d. X... îĭ dise: — Nu te urcá în acestŭ cupeu, căcĭ sunt bolnavŭ de coleră. Ințelege orĭ-cine, că călĕtorulŭ nu mai stărui de locŭ, dér se grăbi a semnalá incidentulŭ șefului de gară dela Chateauroux. Șefulŭ de gară avŭ atuncĭ o inspirațiune sublimă: ordonă sĕ se închidă cu cheia cupeulŭ și telegafă colegului sĕu dela Vierzon gravitatea casului... In acestŭ timpŭ, deputatulŭ X.... stetea singurŭ în cupeulŭ vagonului, lângă o jună persónă, care nu se preocupa câtușĭ de puținŭ de pericolulŭ contagiunii! Trenulŭ intră în gară, deputatulŭ se află în fața comisarului de poliță asistatŭ de unŭ doctorŭ chiămatŭ în grabă; dér refusă de a se lăsá sĕ fie desinfectatŭ, și încă mai puținŭ fricționatŭ. Arĕtă carta sa de circulațiune și ceru scuse.... Bóla sa nu era decâtŭ unŭ mijlocŭ pentru a rĕmâné singurŭ în cupeu.

Editorŭ: Iacobŭ Mureșianu.
Redactorŭ responsabilŭ: Dr. Aurel Mureșianu

Cursulŭ la bursa de Viena

din 20 Decemvre st. n. 1884.

Rentă de aurŭ ungară 6%	124.05
Rentă de aurŭ 4% . . .	95.50
Rentă de hârtiă 5% . .	90.45
Imprumutulŭ căilorŭ ferate ungare	145.25
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (1-ma emisiune) . . .	96.40
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (2-a emisiune)	120.—
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (3-a emisiune)	106.—
Bonurĭ rurale ungare . .	100.75
Bonurĭ cu cl. de sortare	100.25
Bonurĭ rurale Banat-Timişŭ	100.25
Bonurĭ cu cl. de sortare	100.25
Bonurĭ rurale transilvane	100.50
Bonurĭ croato-slavone . .	100.—
Despăgubire p. dijma de vinŭ ung.	98.50
Imprumutulŭ cu premiu ung.	115.30
Losurile pentru regularea Tisei şi Segedinului .	116.50
Renta de hârtiă austriacă	81.80
Renta de arg. austr. . .	82.90
Renta de aurŭ austr. . .	103.90
Losurile din 1860 . . .	134 90
Acţiunile băncei austro-ungare . :	856 —
Act. băncei de creditŭ ung.	300.50
Act. băncei de creditŭ austr.	291.60
Argintulŭ —.— Galbinĭ împărătescĭ	5.79
Napoleon-d'orĭ	9.75 1/3
Mărcĭ 100 împ. germ. . .	60.25
Londra 10 Livres sterlinge	123.30

Bursa de Bucurescĭ.

Cota oficială dela 8 Decemvre st. v. 1884.

	Cump.	vend.
Renta română (5%). . . .	—	—
Renta rom. amort. (5%) . .	—	—
» convert. (6%) . .	—	—
Împr. oraş. Buc. (20 fr.) . .	—	—
Credit fonc. rural (7%) . .	—	—
» „ „ (5%) . .	—	—
» » urban (7%) . .	—	—
» » » (6%) . .	—	—
» » » (5%) . .	83 1/4	—
Banca naţională a României	1250	—
Ac. de asig. Dacia-Rom. . .	315	—
« » » Naţională . .	—	—
Aurŭ	12.50%	—
Bancnote austriace contra aurŭ	—	—

Cursulu pieţei Braşovŭ

din 22 Decemvre st. n. 1884.

Bancnote românescĭ	Cump.	8 68	Vend.	8.72
Argint romănesc	»	8.60	»	8.64
Napoleon-d'orĭ	»	9.74	»	9.75
Lire turcescĭ	»	10.98	»	11.—
Imperialĭ	»	9.98	»	10.—
Galbenĭ	»	5.70	»	5.72
Scrisurile fonc. »Albina« . .	»	100—	»	101.50
Ruble Rusescĭ	»	125—	„	126—
Discontulŭ » . . .		7—10 % pe anŭ.		

Acei domnĭ abonaţĭ ai noştri, cari au plătitŭ preţulŭ abonamentului pe jumĕtate de anŭ séu pe unŭ anŭ, înainte de 1-a Aprile a. c., sunt rugaţĭ a ne trimite diferenţa preţului urcatŭ dela 1 Aprile c., care pentru Austro-Ungaria face 2 fl., ér pentru România 8 lei.

ADMINISTRAŢIA „GAZ. TRANS.“

Mersulŭ trenurilorŭ

pe linia **Predealŭ-Budapesta** şi pe linia **Teiuşŭ-Aradŭ-Budapesta** a călei ferate orientale de statŭ reg. ung.

Predealŭ-Budapesta

	Trenŭ accelerat	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus	Trenŭ de persóne
Bucurescĭ	7.15	—	—	—
Predealŭ	1.09	—	—	9.50
Timişŭ	1.33	—	—	10.15
Braşovŭ	2.06	—	—	10.50
	2.16	6.30	5.45	
Feldióra	2.44	7.09	6.28	
Apatia	3.03	7.41	7.07	
Agostonfalva	3.18	8.09	7.42	
Homorodŭ	3.51	8.53	8.51	
Haşfaleu]	4.51	10.18	10.52	
Sighişóra	5.11	10.55	11.56	
Elisabetopole	5.39	11.36	12.43	
Mediaşŭ	6.00	12.11	1.23	
Copsa mică	6.29	12.35	2.07	
Micăsasa	—	12.54	2.27	
Blaşiu	7.02	1.29	3.06	
Crăciunelŭ	—	1.45	3.22	
Teiuşŭ	7.38	2.26	4.15	
Aiudŭ	7.55	2.48	4.44	
Vinţulŭ de susŭ	—	3.12	5.10	
Uióra	—	3.19	5.19	
Cucerdea	8.24	3.36	5.47	
Ghirişŭ	8.48	4.10	6.38	
Apahida	—	5.39	8.51	
Cluşiu	10.08	5·59	9.18	
	10.18	6.28	8.00	
Nedeşdu	—	6.54	8.34	
Ghirbĕu	—	7.10	8.59	
Aghirişŭ	—	7.25	9.35	
Stana	—	7.49	10.16	
Huiedinŭ	11.33	8.11	11.04	
Ciucia	12.06	8.52	12.17	
Bucia	—	9.11	12.47	
Bratca	—	9.29	1.21	
Rév	12.25	9.52	2.05	
Mező-Telegd	1.11	10.27	3.08	
Fugyi-Vásárhely	—	10.46	3.39	
Várad-Velinţe	—	10.56	3.55	
Oradia-mare	1.49	11.04	4.06	
	1.54	11.14	7.30	
P. Ladány	3.14	1.47	11.05	
Szolnok	5.10	4.40	2.37	
Buda-pesta	7.30	7.44	6.40	
Viena	2.00	6.20	2.00	

Budapesta—Predealŭ

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus	Trenŭ accelerat	Trenŭ omnibus
Viena	8.25	8.35	3.30	8.00
Budapesta	8.00	6.55	9.45	2.47
Szolnok	11.24	10.55	12.18	6.36
P. Ladány	2.01	2.04	1.59	10.09
Oradea mare	4.11	5.13	3.20	
	4.21	9.37	3.25	
Várad-Velencze	4.29	9.45	—	
Fugyi-Vásárhely	4.40	9.59	—	
Mező-Telegd	5.02	10.28	3.56	
Rév	5.46	11.41	4.31	
Bratca	6.09	12.15	—	
Bucia	6.28	12.48	—	
Ciucia	6.52	1.48	5.28	
Huiedin	7.32	3.21	6.01	
Stana	7.51	3.54	—	
Aghiriş	8.12	4.34	—	
Ghirbĕu	8.24	4.52	—	
Nedeşdu	8.38	5.11	—	
Clusiu	8.57	5.40	7.08	
	9.23	6.00	7.18	
Apahida	9.50	6.29	—	
Ghiriş	11.15	8.14	8.29	
Cucerdea	12.04	9.49	8.53	
Uióra	12.12	9.58	—	
Vinţulŭ de susŭ	12.19	10.07	—	
Aiudŭ	12.45	10.42	9.17	
Teiuşŭ	1.15	11.32	9.40	
Crăciunelŭ	1.44	12.03	—	
Blaşŭ	2.00	12.24	10.12	
Micăsasa	2.34	12.43	—	
Copşa mică	2.52	1.22	10.45	
Mediaşŭ	3.27	2.24	11.07	
Elisabetopole	4.01	3.06	11.29	
Sigişóra	4.50	4.17	12.15	
Haşfaleu	5.08	4.51	12.30	
Homorod	6.47	7.07	1.32	
Agostonfalva	7.36	8.10	2.04	
Apatia	8.09	8.46	2.24	
Feldióra	8.41	9.20	2.44	
Braşovŭ	9.20	10.15	3.15	
	—	6.00	3.25	
Timişŭ	—	6.57	4.03	
Predealŭ	—	7.32	4.28	
Bucurescĭ	—	—	10.25	

Nota: Órele de nópte suntŭ cele dintre liniile gróse.

Teiuşŭ-Aradŭ-Budapesta

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus	Trenŭ omnibus
Teiuşŭ	2.39	9.50	8.20
Alba-Iulia	3.40	10.42	9.10
Vinţulŭ de josŭ	4.04	11.09	
Şibotŭ	4.35	11.43	
Orăştia	5.02	12.13	
Simeria (Piski)	5.44	1.22	
Deva	6.05	1.48	
Branicĭca	6.34	2.21	
Ilia	7.01	2.54	
Gurasada	7.15	3.09	
Zam	7.49	3.48	
Soborşin	8.32	4.37	
Bĕrzova	9.19	5.30	
Conopŭ	9.40	5.58	
Radna-Lipova	10.16	6.38	8.24
Paulişŭ	10.32	6.56	8.41
Gyorok	10.48	7.15	9.01
Glogovaţŭ	11.17	7.48	9.30
Aradŭ	12.32	8.05	9.45
	12.00	8.45	6.10
Szolnok	4.00	2.10	7.27
Budapesta	7.44	6.40	—
Viena	6.20	—	—

Budapesta-Aradŭ-Teiuşŭ.

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus
Viena	8.25	8.35
Budapesta	8.00	6.55
Szolnok	11.14	12.28
Aradŭ	3.35	5.30
	4.00	6.20
Glogovaţŭ	4.16	6.39
Gyorok	4.47	7.19
Paulişŭ	5.02	7.39
Rădna-Lipova	5.25	8.11
Conopŭ	5.57	8.49
Bĕrzova	6.18	9.18
Soborşin	7.11	10.27
Zam	7.48	11.18
Gurasada	8.22	11.57
Ilia	8.40	12.27
Branicĭca	9.02	12.57
Deva	9.32	1.45
Simeria (Piski)	10.12	2.58
Orăştiă	10.47	3.46
Şibotŭ	11.14	4.20
Vinţulŭ de josŭ	11.46	5.06
Alba-Iulia	12.21	6.15
Teiuşŭ	12.53	7.00

Aradŭ-Timişóra

	Trenŭ omnibus	Trenŭ de persóne
Aradŭ	6.00	12.30
Aradulŭ nou	6.26	12.54
Németh-Ságh	6.51	1.19
Vinga	7.28	1.50
Orczifalva	7.49	2.12
Merczifalva	8.09	2.30
Timişóra	8.58	3.15

Simeria (Piski) Petroşenĭ

	Trenŭ omnibus
Simeria	3.08
Streiu	3.45
Haţegŭ	4.33
Pui	5.19
Crivadia	6.05
Baniţa	6.43
Petroşenĭ	7.00

Timişóra-Aradŭ

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus
Timişóra	12.25	5.00
Merczifalva	1.16	5.56
Orczifalva	1.34	6.16
Vinga	2.04	6.50
Németh-Ságh	2.25	7.11
Aradulŭ nou	2.54	7.44
Aradŭ	3.10	8.00

Petroşenĭ—Simeria (Piski)

	Trenŭ omnibus
Petroşenĭ	8.56
Baniţa	9.37
Crivadia	10.09
Pui	10.48
Haţegŭ	11.26
Streiu	12.06
Simeria	12.37

Tipografia ALEXI, Braşovŭ.